

Марко Перовић, мастер *

НОВАЦИЈА КАО НАЧИН ПРЕСТАНКА ОБЛИГАЦИЈА

Закон о облигационим односима регулише бројне начине престанка једне пуноважне облигације. Међу њима се традиционално налази и новација (пренов) која подразумева сагласност воља повериоца и дужника да своју постојећу обавезу замене новом, и ако нова обавеза има различит предмет или различит основ. За разлику од других начина престанка облигација, новацијом се гаси постојећи облигациони однос између повериоца и дужника, али тако да истовремено међу њима настаје нови облигациони однос који се у односу на претходни, разликује у предмету или правном основу. Овим својствима новација се разликује од замене испуњења (datio in solutum) где се мења предмет једне исте обавезе без настанка нове облигације.

С друге стране, новација је у највећем броју савремених кодификација грађанског права добила уже поље примене у односу на класично римско право где је обухватала, не само предмет и основ, већ и промену субјеката у постојећем облигационом односу. То је случај и са нашим правом које промену субјеката регулише посебним установама које имају своје именоване услове и правна дејства. То су, цесија којом се врши уговорно уступање потраживања новом повериоцу, односно преузимање дуга где долази до промене на страни дужника које се врши уговором између старог дужника и преузимаоца, на који је пристао поверилац.

На тај начин, новација у нашем праву, као и у већини компаративних правних система, има уже поље примене, али и поред тога, она заузима значајно место у низу других начина престанка облигација. У прилог ове констатације, у раду су изложени одговарајући теоријски аргументи као и практичан значај новације.

Кључне речи: *Облигација. – Новација. – Предмет. – Основ. – Animus novandi.*

* Аутор је асистент Правног факултета Универзитета у Београду, *marko.perovic@ius.bg.ac.rs*

1. УВОД

У правној теорији и упоредном законодавству, новација¹ као један од начина престанка облигација, ствара извесну нејасноћу, тачније она отвара простор за различита мишљења у погледу основног питања: да ли новацијом престаје облигациони однос између повериоца и дужника или се новацијом само мења постојећа облигација у неким њеним елементима или новација подразумева настанак нове облигације.²

Постоји, такође, и мишљење, које додуше није прихваћено од већег броја аутора, према коме се новација може објаснити помоћу замене испуњења (*datio in solutum*). Међутим, иако нам се на први поглед може учинити да су ово две идентичне ситуације, ипак суштинска разлика која постоји између ова два института у погледу њихове правне природе, указује само на сличност, али не и на њихову идентичност. Док *datio in solutum* подразумева испуњење једне исте облигације која се у свом правном трајању не мења, већ се мења само њен предмет, докле се код новације, сагласношћу воља странака, гаси постојећа облигација и истовремено ствара нова облигација која се у односу на стару облигацију разликује у погледу предмета или правног основа (*aliquid novi*), а све под условом да странке имају намеру да сачине новацију (*animus novandi*). Према томе, за новацију је битно да постојећа облигација између повериоца и дужника престаје да постоји,

¹ Терминолошка напомена: израз *novatio* потиче из римског права; код нас у Закону о облигационим односима (чл. 348) означен је као *пренов* (новација); Српски грађански законик из 1844. године, параграф 847, употребљава израз *преиначење* (промена); Општи имовински законик за Црну Гору из 1888. године (чл. 622) употребљава израз *прометнуће*; хрватски Закон о обвезним односима из 2005. године (чл. 145) употребљава израз *обнова* (новација); словеначки Облигацијски законик из 2001. године (чл. 323) употребљава израз *prenovitev* (новација); македонски Закон за облигационите односи из 2001. године (чл. 337) употребљава израз *новација*; Закон о облигационим односима Црне Горе из 2008. године (чл. 357) употребљава израз *пренов* (новација); енглески: *substituted agreement, novation*; немачки: *Novation, Schuldumschaffung*; француски: *Novation*.

² Опширније вид. Михаило Константиновић, *Облигације и уговори, Скица за законик о облигацијама и уговорима*, Правни факултет у Београду 1969, чл. 302–307, 96; Лазар Марковић, *Облигационо право*, Службени лист СРЈ, Београд 1997, 401; Живомир Ђорђевић, Владан Станковић, *Облигационо право*, Савремена администрација, Београд 1974, 590; Љубиша Милошевић, *Облигационо право*, Научна књига, Београд 1966, 204; Јаков Радишић, *Облигационо право*, Номос, Београд 2004, 358; Бранко Мораит, *Облигационо право*, Комесграфика, Бања Лука 2010, 135; Gabriel Marty, Pierre Raynaud, *Droit civil*, Tome II, *Les Obligations*, Sirey, Paris 1962, 839–845; Alex Weil, *Droit civil, Les Obligations*, Dalloz, Paris 1971, 948–957; Philippe Delebecque et Frederic-Jerôme Pansier, *Droit des Obligations Litec*, Paris 2005, 247–259; Marcel Planiol, Georges Ripert, *Traité élémentaire de droit civil*, Tome II, Librairie generale de droit, Paris 1931, 195–202; François Terré, Philippe Simler, Yves Lequette, *Droit civil, Les obligations*, Dalloz, Paris 2002, 1306–1324; Jean Carbonnier, *Droit civil*, volume II, Quadriga/PUF, Paris 2004, 2501–2509.

док код *datio in solutum* постојећа облигација и даље производи правна дејства само са измењеним предметом.³

У ширини поља поменутих схватања, за која слободно можемо рећи да обухватају две тачке крајности, наш Закон о облигационим односима⁴ усваја становиште по коме новација представља један од начина престанка облигација, што се види из законског текста који предвиђа да обавеза престаје ако се поверилац и дужник сагласе да постојећу обавезу замене новом и ако нова обавеза има различит предмет или различит правни основ.⁵

Као што се види, наше право прихвата становиште да је новација начин гашења облигације на основу уговора између повериоца и дужника који је израз њихове намере да њихова постојећа облигација престане, а да истовремено са њеним престанком настане нова облигација, која се разликује од претходне по предмету или правном основу.

Из овога, између осталог, следи констатација да новацију можемо посматрати како са гледишта преиначења старог облигационог односа, тако и са гледишта заснивања нове обавезе на место старе, што је израз намере странака. При томе, треба истаћи да постоје мишљења која у области новације као основа за промену права сматрају да израз *преиначење* права није добар, јер је овде заправо реч о престанку једног права и замени другим правом.⁶

Међутим, поред овог питања, предмет анализе овога рада биће и многа друга схватања и питања, на пример, да ли натурална облигација може бити предмет новације, тј. да ли се новом цивилном облигацијом може новирати натурална облигација; или, ако је постојећа облигација рушљива, да ли се онда и накнадна облигација сматра рушљивом; или ако је облигација ништава или непостојећа, да ли у том случају може или не може бити новације. Уопштено говорећи, у раду ће бити анализирана питања која се односе на услове и дејства новације, а то све после историјског развоја новације и њеног домена примене у савременом компаративном праву.

Као што можемо видети, широк је спектар схватања и питања која намеће појам новације,⁷ а ако свему овоме додамо и то да фран-

³ У том смислу: Михаило Константиновић, *Облигационо право* (скрипта), Београд 1959, 200; Ж. Ђорђевић, В. Станковић, 590; Ј. Радишић, 359; F. Terre Ph. Simler, Y. Lequette, 1312; M. Planiol, G. Ripert, 198; G. Marty, P. Raynaud, 842.

⁴ Закон о облигационим односима – ЗОО, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, *Службени лист СРЈ*, бр. 31/93 и *Службени лист СЦГ*, бр. 1/2003 – Уставна повеља.

⁵ Закон о облигационим односима (чл. 348). Вид. и Богдан Лоза у *Коментару Закона о облигационим односима* (ред. Б. Благојевић и В. Круљ), књига I, друго издање, Савремена администрација, Београд 1983, 1104–1108.

⁶ Л. Марковић, 402.

⁷ Вид. Драгор Хибер, „Промена повериоца или новација и застарелост“, *Анали Правног факултета у Београду* 2/2013, 5–20.

цуски Грађански законик⁸ познаје и новацију са променом дужника и повериоца⁹, што представља једну од основних разлика у односу на наше¹⁰ и нека друга савремена законодавства, можемо се још једном уверити да су по овом питању мишљења у правном свету различита и да се често налазе раздвојена у погледу самог појма и суштине новације.

2. ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ

2.1. Римско право. – Поглед на историјски развој новације може допринети свестранијем разумевању њеног идентитета и улоге коју она има у савременом праву. Стога, треба поћи од појма и развоја новације у римском праву, тим пре, што је новација у римском праву имала шири домен примене у односу на многа савремена законодавства европске породице права. То се односи пре свега на околност да је новација у римском праву, између осталог, подразумевала и могућност да се њеним оквирима обухвате, не само промене предмета и основа облигације, већ и промене у личности субјекта једног облигационог односа, а што је и схватање француског Грађанског законика и француске правне доктрине.¹¹

Када је реч о новацији и њеном развоју у римском праву, треба рећи да постоје бројне интерпретације, почев од форме новације,

⁸ Уредба (Ordonnance) бр. 2016–131 од 10. фебруара 2016. садржи значајну реформу уговорног права француског Грађанског законика из 1804. године. У овом делу Законика извршене су измене и допуне у више од 350 чланова, са мотивом усаглашавања Законика са савременим потребама у области облигационих односа. Реформа није извршена у парламентарној процедури, већ поменутом Уредбом са законском снагом која је ступила на снагу 1. октобра 2016. Опширније вид. Thibault Douville *et al.*, *La réforme du Droit des contrats Commentaire article par article Ordonnance du 10 février 2016 portant réforme du droit des contrats du régime général et de la preuve des obligations*, Gualino éditeur, Lextenso éditions, 2016.

⁹ Француским Грађанским закоником, пре реформи из 2016, било је предвиђено да се новација врши на три начина: 1. кад се дужник повериоцу обавезе на нов дуг, који долази на место старог, који је угашен; 2. кад нов дужник ступи на место старог, кога је поверилац ослободио; 3. кад новим уговором нови поверилац ступи на место старог, према коме је дужник ослобођен (чл. 1271). Одговарајуће правило усвојено након реформи Законика, предвиђа да до новације може доћи на основу супституције обавезе између истих страна, на основу промене дужника или на основу промене повериоца (чл. 1329, ст. 2). Коментар важећег решења, вид. T. Douville *et al.*, 322 и даље.

¹⁰ Наш Закон о облигационим односима (чл. 436–450) промену субјеката у једном облигационом односу не сматра новацијом, већ или цесијом (промена на страни повериоца) или преузимањем дуга (промена на страни дужника).

¹¹ У том смислу опширније вид. F. Terré, Ph. Simler, Yv. Lequette, 1309–1310; G. Marty, P. Raynaud, 841, 842; M. Planiol, G. Ripert, 198; J. Carbonnier, 2502–2503.

потребних услова, врсте и дејстава, све до њене природе и улоге коју је имала у вишевековном развоју римског права.¹²

Према Улпијановом схватању, новација представља претварање и преношење раније облигације у нову цивилну или природну облигацију.¹³ У том смислу, свака облигација се могла новирати без обзира на њен извор (контрактне или деликтне природе), утуживост или неутуживост (природне облигације), али је нова облигација увек морала бити сачињена у форми новационе стипулације. Стара облигација се гасила *ipso iure* укључујући и сва акцесорна права која су за њу била везана (нпр. залога, камата).

Новација је у римском праву настајала сагласношћу воља повеориоца и дужника, па се зато и назива добровољном (*novatio voluntaria*) за коју су важили сви суштински и формални захтеви пуноважности једне тада важеће контрактуалне правне ситуације. Међутим, поред ове новације, у римском праву постојала је и новација по *сили закона* до које је нужно долазило самим дејством литисконтестације у парници. Наиме, првобитни повериочев захтев на *dare* или *facere* претварао се у процесну обавезу *condemnare*, а доношењем пресуде та обавеза престаје и прелази у обавезу *iudicatum facere*, што је значило да је дужник у обавези да изврши ону престажију која је била пресудом изречена. За разлику од вољне, ова новација се називала *novatio necessaria*, тј. нужна новација.¹⁴

У римском праву вољна новација (*novatio voluntaria*) је поред предмета првобитне облигације (*idem debitum*) могла подразумевати и промену лица на страни повеориоца или дужника (*novatio inter novas personas*), што се чинило путем делегације (*delegatio*), која је могла бити активна или пасивна. Уколико се мења дужник, у питању је пасивна делегација, а у случају промене повеориоца, реч је о активној делегацији.¹⁵ Све то у зависности од тога да ли се досадашњи дужник

¹² О новацији у римском праву вид. Драгомир Стојчевић, *Римско приватно право*, Савремена адиминистрација, Београд 1985, 233; Мирослав Милошевић, *Римско право*, Номос, Београд 2005, 307; Маријан Хорват, *Римско право*, Загреб 1967, 243; Анте Ромац, *Римско право*, Загреб 2007, 319; исти аутор, *Рјечник римског права*, Загреб 1983, 222; Обрад Станојевић, *Римско право*, Правни факултет у Београду 1997, 327; Виктор Корошец, *Римско право*, Љубљана 2002, 353; Антун Маленица, *Римско право*, Нови Сад 1995, 281; Невенка Богојевић Глушчевић, *Извори за римско облигационо право*, Подгорица 1997, 147; Жика Бујуклић, *Римско приватно право*, Београд 2013, 344.

¹³ *Novatio est prioris debiti in aliam obligationem vel civilem vel naturalem transfusio atque translatio* (Ulp. D. – 46, 2. 1. pr.) – Новација је претварање и преношење раније цивилне или природне у нову. Овај фрагмент у ширем контексту гласи: новација је претварање (преливање) и преношење ранијег дуга у другу облигацију, било цивилну или природну, то јест када се из ранијег правног основа нова облигација заснива тако да се ранија укине.

¹⁴ Опширније вид.: Д. Стојчевић, 234; М. Хорват, 245; А. Ромац, 319; Јелена Даниловић и Обрад Станојевић, *Текстови из римског права*, Београд 2003, 96.

¹⁵ М. Хорват, 244; Д. Стојчевић, 233; А. Ромац, 223.

обавезује на исту чинидбу новом повериоцу или ако нови дужник преузме исту чинидбу према старом повериоцу или, најзад, може бити речи и о експромисији (*expromissio*) уколико поверилац пристане да му дугује неко треће лице, без налога или пристанка претходног дужника, јер у супротном би била реч о пасивној делегацији. С друге стране, кад субјекти у облигационом односу остају исти (*novatio inter easdem personas*), нова обавеза се ипак садржајно мора разликовати од старе, дакле, тај нови елемент (*aliquid novi*) се огледа, пре свега, у промени правног основа обавезе.¹⁶

Посткласично и Јустинијаново право у новацију уноси субјективни елемент, тачније, намеру странака да се изврши новација (*animus novandi*), за разлику од класичног права које је на основу објективних елемената процењивало да ли новација постоји. Поред овога, било је дозвољено и мењање предмета (објекта) чинидбе, чиме се проширила могућност новације, што ипак није био случај у класичном праву.¹⁷

После овог увида у појам и развој новације у римском праву може се закључити да је овај начин вољног гашења облигација у римском праву имао свој развојни пут који је континуирано значао да постојећа обавеза између дужника и повериоца престаје с тим да на њеном месту долази друга. Све то на основу сагласне воље између повериоца и дужника (*novatio voluntaria*), а могућа је била и *novatio necessaria* која је произилазила из дејства литисконтестације. Међутим, садржина или, тачније речено, услови за настанак новације мењали су се у различитим периодима римског права, тако да је, поред промене у предмету и каузи, новација у посткласичном Јустинијановом праву добила и услов *animus novandi* који се захтевао за пуноважност новације и који је остао све до савременог права. При томе, треба нагласити да се у римском праву вољна новација увек вршила у форми стипулације која је била строго формални вербални контракт који је настајао свечаним питањем повериоца и непосредним одговором дужника да ће извршити предвиђену обавезу.¹⁸

Међутим, када је у питању закључак о значају и домаћају новације у римском праву у односу на савремено право, треба посебно истаћи да је она у римском праву имала *шире поље примене* него што то она данас има. Наиме, као што смо видели, новација у римском праву обухватала је и могућност промене субјектата у облигационом односу, дакле, промену повериоца или дужника, што се

¹⁶ Опширније, А. Ромац, 222; М. Хорват 243; Д. Стојчевић, 233; М. Милошевић, 307; Ј. Даниловић и О. Станојевић, 96.

¹⁷ Опширније, О. Станојевић, 328; Д. Стојчевић, 234; М. Хорват, 244; А. Ромац, 223.

¹⁸ Првобитна форма стипулације изражавала се речима: „*spondesne mihi centum dare? spondeo*“. Опширније, М. Хорват, 352; Д. Стојчевић, 243; М. Милошевић, 321.

чинио путем активне или пасивне делегације. То је значило да је новација у римском праву, поред промене предмета и основа обавезе, обухватала и могућност промене повериоца и дужника (*expromissio*), чиме се знатно ширило поље њене примене.

Савремено право, као и наш Закон о облигационим односима, промену субјеката у облигационом односу регулисао је путем посебних правних средстава у виду цесије којом се, под одређеним условима, врши промена повериоца (уступање тражбине), или, такође, под одређеним условима, и промена дужника у виду преузимања дуга.¹⁹ На тај начин, у нашем праву, новација се, поред других услова, ограничава само на промену предмета или правног основа, чиме се скраћује њено поље примене у односу на римско право. С друге стране, код персоналне суброгације, такође долази до промене субјеката у облигационом односу (уговорна и законска суброгација чл.299 – 304. ЗОО), али, за разлику од новације, и поред извесне сличности, различити су услови и правна дејства ове две установе. Док се новацијом гаси стара и истовремено настаје нова облигација на основу изричите намере страна (*animus novandi*), дотле код персоналне суброгације испуњењем долази до преласка права на испуниоца и не ствара се нова облигација између повериоца и дужника, што представља основно обележје новације.

2.2. Рецепција римског права. – Даља еволуција новације после историјског окончања римског права, може се пратити кроз више векова касније у контексту рецепције римског права у радовима глосатора и постглосатора (од XI до XVI века) и њиховог утицаја на позитивно право многих европских земаља као што су Италија,

¹⁹ Закон о облигационим односима (чл. 436–445) предвиђа да поверилац може уговором закљученим са трећим пренети на овога своје потраживање, изузев оног чији је пренос забрањен законом или које је везано за личност повериоца, или које се по својој природи противи преношењу на другог. Када је у питању промена дужника, Закон о облигационим односима (чл. 446–450) предвиђа да се преузимање дуга врши уговором између дужника и преузимаоца, на који је пристао поверилац. Надаље, када је реч о преносу и права и обавеза из једног уговора, што се назива уступање уговора, Закон о облигационим односима (чл. 145–147), предвиђа да свака страна у двостраном уговору може, ако на то пристане друга страна, уступити уговор неком трећем лицу, које тиме постаје носилац свих њених права и обавеза из тог уговора. С друге стране, Закон о облигационим односима (чл. 348) код пренова (новације) предвиђа да новација, поред других услова, обухвата промену предмета или основа постојеће обавезе, а не и промену повериоца и дужника. Самим тим, домен примене новације у савременом праву је ужи у односу на новацију римског права (што се не односи и на француски Грађански законик, чл. 1329, 1332, 1333. после реформи Законика из 2016. године, чл. 1271. који је важио до реформи), али то не значи да је новација данас изгубила значај, што доказује и судска пракса која у овом погледу није занемарљива. Реч је само о томе да је у савременом као и у нашем праву новацији дато уже поље примене, чије су границе обележене само променом предмета и основа обавезе, а не и променом повериоца и дужника, која је регулисана посебним установама.

Француска, Немачка, Холандија, у одређеној мери и у другим европским земљама.²⁰

Рецепција римског права у поменутом периоду снажно је утицала на доношење великих модерних кодификација грађанског права у XIX и XX веку, тако да су многе установе римског приватног права, у нешто измењеном, а често и у изворном смислу, биле репродуковане у модерним европским кодификацијама грађанског права. По себи се разуме, да се ова констатација односи и на облигационо право и то у обухватности његових категорија, где се налази и новација као један од начина престанка облигација.²¹

3. ПОТРЕБНИ УСЛОВИ

3.1. Збирно одређење

Упоредно, као и наше законодавство, предвиђају потребне услове за пуноважност новације и ширину поља њене примене. Тако, уколико се новација простире и на могућност замене повериоца и дужника у једном облигационом односу, онда су и услови за њену пуноважност бројнији и сложенији у односу на схватање да се новација ограничава само на промену предмета и правног основа обавезе.²² С друге стране, пошто новација подразумева сагласност воља повериоца и дужника, очигледно је да њихов уговор мора испунити све опште услове за настанак облигационог уговора, али овде ће бити речи само о оним условима који су карактеристични за новацију. Са овим напоменама, ево услова који су неопходни за настанак новације у нашем праву: 1. постојање старе облигације; 2. стварање нове облигације; 3. постојање разлике између старе и нове облигације у погледу предмета и правног основа и 4. намера странака да изврше новацију (*animus novandi*).²³

²⁰ О рецепцији римског права, вид. нарочито: Никола Мојовић, *Римско право*, књига I, *Историја римског права*, Правни факултет Бања Лука 2008, 509–526.

²¹ У том смислу, грађански законици европске фамилије права: француски ГЗ из 1804. (чл. 1271–1281 пре реформи из 2016); аустријски ГЗ из 1811. (§§ 1376–1379); српски ГЗ из 1844. (§§ 849–854); Општи имовински законик за Црну Гору из 1888. (чл. 622); немачки ГЗ из 1900, пренос тражбине и преузимање дуга (§§ 398–419); швајцарски ГЗ из 1911. (чл. 116–117); италијански ГЗ из 1942. (чл. 1230–1235); југословенски ГЗ из 1978, који је и данас на правној снази у Србији (чл. 348–352).

²² Опширније вид. F. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, 1309–1310; J. Carbonnier, 2502–2503; M. Planiol, G. Ripert, 198.

²³ За наше право, опширније вид. М. Константиновић, 200–201; Ж. Ђорђевић, В. Станковић, 590; Ј. Радишић, 359; Љ. Милошевић, *Облигационо право*, 204.

3.2. Постојање старе облигације

Ово је први и неопходни услов за настанак новације, јер ако нема постојеће облигације, не може бити речи о новацији, пошто она увек подразумева престанак старе и истовремено настанак нове облигације.

Овај услов покреће бројна питања везана за постојећу облигацију. Пре свега, поставља се питање пуноважности новације ако је ранија обавеза била ништава (апсолутно ништава) или рушљива (релативно ништава). Разлика је велика. Опште особине ништавих и рушљивих уговора²⁴ одражавају се и на правну судбину новације. Тако, уколико је стара облигација ништава, новација је без правног дејства и сматра се да је није ни било.²⁵ Напротив, уколико је стара облигација само рушљива, новација је пуноважна ако је дужник знао за недостатак раније обавезе.²⁶ У суштини, овде је реч о могућој конвалидацији рушљивог уговора (*negotium claudicans*) од оног уговорника који, под законом одређеним условима, може да се изрично или прећутно одрекне од права на поништај рушљивог уговора и да га на тај начин накнадно правно оснажи.

Даље, може се поставити питање да ли је уговор о новацији пуноважан уколико је претходна облигација закључена под одређеним условом у смислу будуће неизвесне околности. Одговор на ово питање зависи од врсте услова и њиховог дејства на пуноважност уговора. Уколико је услов недопуштен са становишта правног и моралног поретка односно ако је противан принудним прописима, јавном поретку и добрим обичајима,²⁷ његовим наступањем уго-

²⁴ Вид. Закон о облигационим односима, ништави уговори (чл. 103–110), рушљиви уговори (чл. 111–117); вид. и Владан Станковић у *Коментару Закона о облигационим односима*, књига прва (ред. С. Перовић, Д. Стојановић), Правни факултет, Крагујевац 1980, 358–382. У погледу шире правне литературе вид. М. Константиновић, 73; Ж. Ђорђевић и В. Станковић, 231–247; Ј. Радишић, 170–176; Слободан Перовић, *Забрањени уговори*, Београд 1975, 225–250; Божидар Марковић, „Поштење и морал у праву“, *Архив за правне и друштвене науке*, Београд 1922, 332; Драгољуб Стојановић, „Слобода уговарања и јавни поредак“, *Архив за правне и друштвене науке*, Београд 1968, 385; Alain Simon, *L'ordre public en droit privé*, Rennes, 1941; Philippe Malaurie, *L'ordre public et le contrat*, Reims 1953; Jacques Salignet, *Le contrat immoral*, Paris 1939; G. Ripert, *La règle morale dans les obligations civiles*, Paris 1949.

²⁵ Законом о облигационим односима предвиђено је да се сматра, када је уговор о преносу поништен, да није ни било пренова и да ранија обавеза није ни престала постојати (чл. 352).

²⁶ Закон о облигационим односима (чл. 351, ст. 2). Вид. Б. Лоза у *Коментару Закона о облигационим односима*, 1107.

²⁷ Законом о облигационим односима предвиђена је ништавост уговора у коме је постављен услов који је противан принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима (чл. 75). У ствари, то је конкретизација ограничења аутономије воље страна у облигационим односима (чл. 10).

вор је погођен санкцијом апсолутне ништавости, што значи да је и новација без правног дејства. Новације такође не може бити ако је стара облигација условљена наступањем чистог потестативног услова који искључиво и у потпуности зависи од воље једног уговорника (нпр. „платићу ако хоћу“), због чега се сматра да је такав уговор апсолутно ништав.²⁸ Међутим, уколико је стара облигација настала под допуштеним условом, новациона облигација биће пуноважна, разуме се, уколико је то воља уговорних страна. С друге стране, ако је новација закључена под немогућим одложним условом, уговор о новацији је ништав (чл. 75, ст. 2 ЗОО).

Најзад, када је у питању постојање старе облигације, поставља се и питање да ли она мора бити цивилна или може бити и природна (натурална) облигација. Ако може бити и натурална, онда је и додатно питање да ли само натурална у смислу несавршене цивилне или натурална у смислу моралне дужности.²⁹ И најзад, питање да ли се натурална облигација путем новације може трансформисати у цивилну или ранија натурална обавеза повлачи за собом и натуралну природу нове облигације. Што се тиче првог и основног питања да ли је природна облигација подобна да испуни захтеве новације, одговор се налази још у римском праву где је новација подразумевала претварање раније цивилне или природне облигације у нову облигацију.³⁰ У том смислу, изјашњава се и савремена правна доктрина, мада има и другачијих мишљења.³¹ С обзиром на извор и правна својства натуралних облигација, чини се да нема никаквих препрека да се вољом уговорних страна постојећа натурална облигација путем новације трансформише у нову цивилну облигацију која у својој

²⁸ Према француском Грађанском закону пре реформи из 2016. године (чл. 1170), потестативни услов је онај који извршење уговора чини зависним од неког догађаја, чије је наступање или осујећење у власти једне или друге уговорне стране. Ништава је свака облигација, кад је закључена под потестативним условом од стране онога који се обвезује (чл. 1174). Према решењу усвојеном након реформи Законика (чл. 1304, ст. 2), ништава је облигација уговорена под условом да њено извршење зависи само од воље дужника. Не може се позивати на ту ништаост кад је облигација извршена уз познавање каузе. Вид. G. Marty, P. Raynaud, 757–770; A. Weill, 845–854; F. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, 1131–1148. Коментар важећег решења, вид. T. Douville *et al.*, 265 и даље.

²⁹ Опширније вид. Michelle Gobert, *Essai sur le rôle de l'obligation naturelle*, Paris 1957; Henri Massol, *De l'obligation naturelle en droit romain et en droit français*, Paris 1958; Marty, Raynaud, 595, 840; Adolphe Cendrier, *Les effets de l'obligation naturelle a l'encontre des créanciers civiles*, Paris 1932; Слободан Перовић, *Облигационо право*, Службени лист Југославије, Београд 1986, 79–86; Драгољуб Аранђеловић, *Основни облигационог права, општи део*, Београд 1936, 6; Арсен Чубински, „Природне обавезе и њихова суштина“, *Бранич* 6/1925, 105.

³⁰ *Novatio est prioris debiti in aliam obligationem vel civilem vel naturalem transfusio atque translatio* (Ulpianus, D. 46, 2, 1, pr.). Новација је претварање и преношење раније цивилне или природне облигације у нову.

³¹ Опширније вид. M. Planiol, G. Ripert, 196.

даљој правној судбини опет може бити натурална, пре свега, услед застарелости потраживања. Све је то у домену аутономије воље странака и њених ограничења у виду императивних прописа, јавног поретка и добрих обичаја. У том смислу, може се бранити и становиште да се натуралне облигације, као допуштена могућност новације, имају схватити, не само у ужем смислу као несавршене цивилне, већ и у смислу оних моралних дужности које су заштићене правним и моралним поретком одговарајуће друштвене средине.

3.3. Стварање нове облигације

Овај услов је од посебног значаја у погледу саме суштине новације, јер се у њему огледају правна дејства новације. Настанком нове облигације стара облигација се гаси, што значи да су оне међусобно условљене.³² Самим тим, као што стара облигација не сме бити ништава, тако и нова облигација мора бити пуноважна. Уколико је нова облигација ништава, а стара облигација је пуноважна, нема новације и стара облигација наставља да важи. У том смислу се изјашњава и наша судска пракса: чињеница да уговор о пренову не испуњава услове за своју пуноважност, не води престанку раније обавезе из првобитно закљученог уговора.³³ С друге стране, уколико је нова облигација само рушљива, примењују се правила о конвалитацији рушљивости, о чему је већ било речи код излагања претходног услова. На нову облигацију, примењују се и правила о условљеним облигацијама, као и правила о натуралним облигацијама, о чему је, такође, већ било говора код претходног услова.

3.4. Постојање разлике између старе и нове облигације

Између старе и нове облигације мора постојати одређена разлика (*aliquid novi*). С обзиром на то да једна облигација може имати бројне елементе који имају различита дејства, почев од битних (*essentialia negotii*), па преко природних (*naturalia negotii*) све до споредних (*accidentalia negotii*), поставља се питање који елементи могу, а који не могу бити обухваћени новацијом, тачније, у којим елементима треба да постоји разлика између старе и нове облигације. Одмах да кажемо да ћемо у одговору на постављено питање применити метод елиминације.

Историјски извори новације и њена еволуција и кодификација у савременим европским правним системима, као и у нашем Закону о облигационим односима, очигледно указују на решење да

³² У том смислу: Marty, Raynaud, 840; Alex Weill, 950; Terré, Simler, Lequette, 130; Б. Лоза у *Коментару Закона о облигационим односима*, С. Перовић, Д. Стојановић, 887.

³³ Вид. Билтен Вишег суда у Београду, бр. 84, „Интермекс“, Београд 2014, 59.

се новација не може односити на све елементе једне облигације, а посебно се не може односити на природне елементе (на пример, место, начин, време испуњења) или на споредне елементе (на пример, уговорна казна и друга средства обезбеђења).³⁴ Разуме се да странке сагласношћу својих воља у оквиру дозвољеног уговарања могу мењати поменуте елементе свог уговорног односа, али то није новација, већ модификација постојећег правног односа која не претпоставља узајамно условљавање у смислу престанка старе и настанка нове облигације.

Наш Закон о облигационим односима на један синтетички начин формулише одредбу о томе који све елементи уговора не могу бити предмет новације. Тако, споразум повериоца и дужника којим се мења или додаје одредба о року, о месту, или о начину испуњења, затим накнадни споразум о камати, уговорној казни, обезбеђењу испуњења или о којој другој споредној одредби, као и споразум о издавању нове исправе о дугу, не сматрају се преновом. Издавање менице или чека због неке раније обавезе не сматра се преновом, изузев кад је то уговорено.³⁵

После изложених ограничења, остаје питање шта онда представља *aliquid novi* између старе и нове облигације. Већ смо указали на чињеницу да је француски Грађански законик, по угледу на класично римско право, усвојио ширу концепцију новације која, између осталог, предвиђа да се новацијом може вршити и промена субјеката у облигационом односу.³⁶ При томе, већина европских кодификација грађанског права, где спада и наше позитивно право, промену субјеката у облигационом односу регулише као посебне установе у смислу цесије (промене повериоца) и преузимања дуга (промене дужника), чиме се поље примене новације знатно сужава.³⁷

Најзад, тако долазимо до основног питања шта је, према нашем и савременом праву, још остало за оквир новације као начина

³⁴ Српски Грађански законик из 1844. године предвиђао је: „Ако би се само првашња обвеза тачније определила, нпр. где, кад и како да се Српски Грађански законик испуни, то се не може сматрати као пренов но стара обвеза остаје поред тога у својој сили и важности“ (параграф 852). У истом смислу и Општи имовински законик за Црну Гору из 1888. године предвиђао је: „разумије се да о такome укидању ни збора бити не може, кад се узгредним углавцима, као: о начину намиривање главнога, о повременом плаћању добити, или му се domeћу какви узгредни додатци. Не само да се тиме дотадашњи уговор не промеће у нови, него се он сам још боље утврђује“ (чл. 948).

³⁵ У том смислу швајцарски Законик о облигацијама (чл. 116 и 117).

³⁶ Вид. француски Грађански законик који предвиђа да новација обухвата и могућност замене дужника или повериоца (чл. 1271, 1274–1279 пре реформи, чл. 1329, ст. 2 после реформи Законика).

³⁷ Закон о облигационим односима посебно регулише цесију (чл. 456–445) и преузимање дуга (чл. 446–450).

гашења старе и настанка нове облигације. Одговор гласи: то су ипак два широка поља примене која обележава различитост *предмета* и/или различитост правног *основа*. У том смислу, Закон о облигационим односима предвиђа да обавеза престаје новацијом ако се поверилац и дужник сагласе да постојећу обавезу замене новом и ако нова обавеза има различит предмет или различит правни основ.³⁸ Из овога произилази да се разлика између старе и нове облигације не може односити на нешто друго, већ само на предмет и правни основ обавезе. При томе, разлика се може испољити алтернативно у предмету или правном основу, а могућа је и кумулативна промена и предмета и правног основа.

Промена у предмету постоји када се странке сагласе да се уместо дугованог предмета преда друга одређена ствар, с тим да се стара обавеза угаси и да истовремено настане нова обавеза са другим предметом. Као што смо раније истакли, битна разлика према *datio in solutum* огледа се у томе што се ту не ствара нова облигација, већ се само мења постојећа облигација у погледу идентитета дугованог предмета. Када је реч о новацији предмета обавезе, треба приметити да нема новације ни у случају да странке договоре смањење или повећање дугујућег предмета, што представља само модификацију постојеће облигације, а не и њену новацију.

Међутим, када је реч о новацији путем замене дугованог предмета, поставља се питање која својства мора да има предмет обавезе да би био релевантан са становишта новације. Не упуштајући се овом приликом у теоријску расправу о томе шта је садржина, а шта предмет уговорне обавезе,³⁹ задржаћемо се на законским одредбама којима се одређује: какав мора бити предмет обавезе, ништавост уговора због предмета, кад је предмет обавезе недопуштен, кад је предмет обавезе одређен односно одредив.

Посматрано са становишта уговорног права, предмет сваке уговорне обавезе се састоји у давању, чињењу, нечињењу или трпљењу (*dare, facere, non facere, pati*). У смислу настанка новације путем разликовања предмета старе и нове облигације, можемо рећи да, на пример, *dare* може да се замени са *facere* и обрнуто, јер у оба случаја реч је о предмету уговорне обавезе. При томе, уговарање веће или мање количине или вредности дуговане ствари, не чини новацију.⁴⁰

³⁸ Закон о облигационим односима, чл. 348. Иста формулација је предложена и у Преднацрту Грађанског законика Републике Србије из 2015. (чл. 551).

³⁹ Опширније, вид. О. Станојевић, „Садржина и предмет облигационог односа“, *Анали Правног факултета у Београду* 5–6/1971, 519.

⁴⁰ У том смислу: Богдан Лоза, *Облигационо право, Општи дио*, Сарајево 1981, 79. О предмету уговорне обавезе уопште вид. М. Константиновић, 34; Ј. Радишић, 79; Љ. Милошевић, 53; Marty, Raynaud, 150; J. Carbonnier, 2008.

Предмет уговорне обавезе мора бити могућ, допуштени одређен, односно одредив; у супротном, уговор је ништав. Ове опште особине предмета уговорне обавезе сходно се примењују и код новације. Нарочито је значајан захтев да предмет мора бити допуштен јер ако је недопуштен (противан принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима), уговор је ништав и као такав не може бити обухваћен новацијом. Када је реч о могућности предмета уговорне обавезе, треба истаћи да могућност односно немогућност може бити субјективна и објективна, фактичка и правна немогућност, а у односу на моменат закључења уговора немогућност може бити почетна и накнадна.⁴¹

Према Закону о облигационим односима, код накнадне немогућности, уговор закључен под одложним условом или роком пуноважан је ако је предмет обавезе који је у почетку био немогућ постао могућ пре остварења услова или истека рока.⁴² У сваком случају, када је реч о објективној, почетној и правној или фактичкој немогућности примењује се правило да таква уговорна обавеза не производи правна дејства (*Impossibilium nulla obligatio est*). Када се ово примени на новацију, то би значило да судбина настанка, а можемо рећи и опстанка новације, прати судбину предмета, новирани облигације. Најзад, захтев да предмет уговора мора бити одређен или одредив значи да је ствар или чињење (*dare, facere, non facere*) у потребној и разумној мери одређено тако да не ствара сумњу у погледу свог идентитета. Довољно је да предмет буде и одредив, а то значи да уговор садржи податке помоћу којих се може одредити или су стране оставиле трећем лицу да га одреди. Ако треће лице неће или не може да одреди предмет обавезе, уговор је ништав па, следствено томе, не може ни ући у поље новације.

Као што смо већ раније нагласили, према нашем позитивном праву, разлика између старе и нове облигације мора бити испољена различитим предметом и/или различитим правним основом. Као што се општа правила о предмету сходно примењују и на новацију, тако се и општа правила о правном основу такође сходно примењују и на новацију. Међутим, овде код правног основа, који се често у литератури именује каузом уговорне обавезе, постоје бројна теоријска схватања о појму и домену примене каузе у облигационим односима, што чини сложенијим питање њене примене у материји новације.⁴³

⁴¹ Опширније вид. Ђорђе Павловић, *О обвезностима и уговорима уопште*, Београд 1869, 305–318.

⁴² Закон о облигационим односима, чл. 48. Вид. и цитиране *Коментарје Закона о облигационим односима*.

⁴³ Појам каузе је предмет бројних теоријских расправа и различитих законодавних решења у упоредном праву. Што се тиче значаја побуда (мотива) у односу на каузу која објашњава циљ уговарања, Закон о облигационим односима (чл. 53) предвиђа да побуде из којих је уговор закључен не утичу на његову пуноважност.

Не упуштајући се у теоријску расправу о појму каузе, што и није предмет овога рада, чини се да је за потребе новације довољно задржати се на одредбама Закона о облигационим односима којима се предвиђа да свака уговорна обавеза мора имати допуштен основ. Основ је недопуштен ако је противан принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима. Претпоставља се да обавеза има основ иако није изражен. Међутим, ако основ не постоји или је недопуштен, уговор је ништав, што је од значаја за новацију која не може бити пуноважна ако је у питању ништав уговор.

3.5. Намера странака да изврше новацију (*animus novandi*)

Новација се не претпоставља, те ако стране нису изразиле намеру да угасе постојећу обавезу кад су стварале нову, ранија обавеза не престаје, већ постоји и даље поред нове.⁴⁴ Из овога произилази да може постојати пуноважна стара, и пуноважна нова облигација између истих лица, али да, уколико нема намере странака да угасе стару и заснују нову облигацију, онда не може бити новације. То значи да је *animus novandi* битан услов новације који свој историјски извор налази још у римском посткласичном праву и који је прихваћен у савременим кодификацијама грађанског права.⁴⁵ Намера странака да изврше новацију не мора бити изражена формом *ad solemnitatem*, али она у сваком случају мора бити извесна. У том смислу, она се у судском поступку може доказивати као и свака друга релевантна чињеница. У том контексту поставља се и питање да ли се код извесних хартија од вредности, као што су меница и чек, самим потписом истих, испољава и *animus novandi*, разуме се, уз друге потребне услове. Према нашем Закону о облигационим односима, издавање менице или чека због неке раније обавезе не сматра се новацијом, изузев кад је то уговорено.⁴⁶ То значи, да се у овом случају, намера мора јасно изразити кроз сагласност воља повериоца и дужника.

Али, ако је недопуштена побуда битно утицала на одлуку једног уговорника да закључи уговор и ако је то други уговорник знао или морао знати, уговор ће бити без дејства. Уговор без накнаде нема правно дејство и кад други уговорник није знао да је недопуштена побуда битно утицала на одлуку његовог саговорника.

⁴⁴ Закон о облигационим односима (чл. 349). Вид. и *Коментар* ЗОО, Б. Благојевић и В. Круљ, 1105; С. Перовић и Д. Стојановић, 890.

⁴⁵ Вид. француски Грађански законик (чл. 1330 после реформи, односно чл. 1273 пре реформи), према коме се новација не претпоставља већ је потребно да воља странака у смислу новације буде јасно изражена; швајцарски Законик о облигацијама (чл. 116), такође, код новације предвиђа да се не претпоставља гашење старог дуга заснивањем новог; Општи имовински законик за Црну Гору из 1888. године предвиђао је: никад се не претпоставља да је новим уговором дотадашњи укинут (чл. 622), него треба да је о томе јасна намјера страна (чл. 948).

⁴⁶ Закон о облигационим односима (чл. 348, ст. 3).

4. ДЕЈСТВА НОВАЦИЈЕ

4.1. Примарна дејства

Дејства новације произилазе из њене дефиниције: сагласном вољом странака постојећа облигација се гаси и истовремено настаје нова која је различита у предмету и/или у правном основу. Из овога произилазе двострука примарна дејства. С једне стране, дејство новације се огледа у престанку постојећег облигационог односа између повериоца и дужника, с друге стране, дејство новације се огледа у истовременом настанку нове облигације између истих лица. О условима за правно успешну новацију већ је било речи у овом раду, тако да ћемо се на овом месту задржати само на дејствима новације. Тако, једанпут угашена стара облигација остаје без правног дејства и у случају да нова пуноважна облигација не буде извршена из било ког разлога, вољног или невољног (на пример, услед неоснованог одбијања испуњења, односно услед немогућности испуњења). Престанком старе облигације престаје и залога и јемство, изузев ако је са јемцем или залогодавцем друкчије уговорено. Исто важи и за остала споредна права која су била везана за ранију обавезу. Престанком старе облигације долази и до престанка доцње уколико је она постојала. Све ово, нагласимо још једном, спада у диспозитивне одредбе, што значи да вољом странака ова питања могу бити и друкчије регулисана, али увек у оквирима аутономије воље која је ограничена принудним прописима, јавним поретком и добрим обичајима.

4.2. Секундарна дејства

Секундарним дејством новације називамо онај посредни утицај новације који она може имати на постојање и правно дејство других облигационих односа, посебно на остале начине престанка облигација у случају обавеза са више предмета и обавеза са више дужника и поверилаца.⁴⁷

5. ЗАКЉУЧАК

1. Новација је уговор између повериоца и дужника којим се гаси постојећа облигација и истовремено ствара нова облигација која се од претходне разликује у погледу предмета обавезе и/или правног основа обавезе. За пуноважност новације потребно је сходно испунити све опште услове који се односе на закључење облигационог уговора: способност уговарања, сагласност воља, предмет и основ.

⁴⁷ Вид. Закон о облигационим односима, одредбе са више дужника или поверилаца (чл. 412–435) и са више предмета (чл. 403–411).

2. Престанак старе и настанак нове облигације узајамно су условљени: једна без друге не чини новацију. Временска тачка њиховог сусрета, означава и свршетак и почетак њиховог облигационог односа, заснованог на опредељеној намери повериоца и дужника.

3. *Animus novandi*, послужимо се речима посткласичног римског права, означио је довршени интегритет новације која се кроз стипулацију развијала у класичном праву. Имала је широко поље примене. Поред промене правног основа (*iusta causa*), новација је била и средство промене личности повериоца и дужника (*novatio inter novas personas*).

4. У нешто измењеном оквиру, новација је у XIX и XX веку, све до данас, доживела рецепцију, у виду одговарајућих одредаба, европских кодификација грађанског права.

5. У већини савремених правних система, она је, у поређењу са својим првобитним изворима, добила уже поље примене, јер су је напустиле могуће промене субјеката облигационог односа, које су данас регулисане као посебна правна средства изван новације у виду цесије и преузимања дуга. Све то битно не умањује улогу новације коју она има у савременом праву. Напротив, *aliquid novi*, који се данас састоји у могућности промене предмета и правног основа, довољно отвара значајне просторе на којима се новација примењује.

6. И поред извесне сличности новације и замене испуњења (*datio in solutum*), ипак постоји значајна разлика, јер код замене испуњења не настаје нова облигација, већ се постојећа мења само у погледу предмета обавезе тако да постојећа обавеза наставља да производи своја правна дејства. Поред тога, новација подразумева и промену правног основа, док се *datio in solutum* односи само на промену предмета обавезе.

7. Новација се никад не претпоставља, она мора бити јасно и недвосмислено изражена сходно потребним условима за њену пуноважност.

8. Новација подразумева испуњење следећих услова: постојање пуноважне старе облигације; стварање нове пуноважне облигације; постојање разлике између старе и нове облигације у погледу предмета и/или правног основа; намере странака да се изврши новација.

9. Дејства новације могу се поделити на примарна и секундарна дејства. Примарна дејства произилазе из саме дефиниције новације која има двоструко дејство: престанак постојеће облигације и истовремени настанак нове облигације између истих лица. Престанком старе облигације престају и сва споредна права, ако није друкчије уговорено.

10. Секундарна дејства новације огледају се у утицају новације на постојање других облигационих односа, нарочито оних са више

субјеката на дужничкој или поверилачкој страни. Утицај новације тада зависи од питања да ли је новација извршена само са једним субјектом (*in personam*) или са свим субјектима дуговане престације (*in rem*).

11. Имајући у виду изложене закључке, на крају се може констатовати да у савременом праву новација има уже поље примене у односу на римско право, али и поред тога она и данас има значајну улогу у области престанка облигација и у том смислу заузима своје посебно место у читавом низу других начина престанка облигација.

ЛИТЕРАТУРА (REFERENCES)

- Аранђеловић, Д., *Основи облигационог права, Општи део*, Београд 1936. (Arandelović, D., *Osnovi obligacionog prava, Opšti deo*, Beograd 1936)
- Благојевић Б., Круљ В. (ред.), *Коментар Закона о облигационим односима*, књига I, Савремена администрација, Београд 1983². (Blagojević B., Krulj V. (red.), *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, knjiga I, Savremena administracija, Beograd 1983²)
- Богојевић Глушчевић, Н., *Извори за римско облигационо право*, Подгорица 1997. (Bogojević Gluščević, N., *Izvori za rimsko obligaciono pravo*, Podgorica 1997)
- Бујуклић, Ж., *Римско приватно право*, Београд 2013. (Bujuklić, Ž., *Rimsko privatno pravo*, Beograd 2013)
- Carbonnier, J., *Droit civil*, volume II, Quadrige/PUF, Paris 2004.
- Cendrier, A., *Les effets de l'obligation naturelle a l'encontre des créanciers civiles*, Paris 1932.
- Чубински, А., „Природне обавезе и њихова суштина“, *Бранич* 6/1925. (Čubinski, A., „Prirodne obaveze i njihova suština“, *Branich* 6/1925)
- Даниловић, Ј., Станојевић, О., *Текстови из римског права*, Београд 2003. (Danilović, J., Stanojević, O., *Tekstovi iz rimskog prava*, Beograd 2003)
- Delebecque, P., Pansier, F. J., *Droit des Obligations Litec*, Paris 2005.
- Douville, T. et al., *La réforme du Droit des contrats Commentaire article par article Ordonnance du 10 février 2016 portant réforme du droit des contrats du régime général et de la preuve des obligations*, Gualino éditeur, Lextenso éditions, 2016.
- Ђорђевић, Ж., Станковић, В., *Облигационо право*, Савремена администрација, Београд 1974. (Đorđević, Ž., Stanković, V., *Obligaciono pravo*, Savremena administracija, Beograd 1974)

- Gobert, M., *Essai sur le rôle de l'obligation naturelle*, Paris 1957.
- Horvat, M., *Rimsko pravo*, Zagreb 1967.
- Константиновић, М., *Облигације и уговори, Скица за законик о облигацијама и уговорима*, Правни факултет у Београду, Београд 1969. (Konstatinović, M., *Obligacije i ugovori, Skica za zakonik o obligacijama i ugovorima*, Pravni fakultet u Beogradu, Beograd 1969)
- Константиновић, М., *Облигационо право* (скрипта), Београд 1959. (Konstatinović, M., *Obligaciono pravo* (skripta), Beograd 1959)
- Корошец, В., *Римско право*, Љубљана 2002. (Korošec, V., *Rimsko pravo*, Ljubljana 2002)
- Лоза, Б., *Облигационо право*, општи дио, Сарајево 1951. (Loza B., *Obligaciono pravo*, opšti dio, Sarajevo 1951)
- Malaurie, P., *L'ordre public et le contrat*, Reims 1953.
- Маленица, А., *Римско право*, Нови Сад 1995. (Malenica, A., *Rimsko pravo*, Novi Sad 1995)
- Марковић, Б., „Поштење и морал у праву“, *Архив за правне и друштвене науке*, 1922. (Marković, B., „Poštenje i moral u pravu“, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, 1922)
- Марковић, Л., *Облигационо право*, Службени лист СРЈ, Београд 1997. (Marković, L., *Obligaciono pravo*, Službeni list SRJ, Beograd 1997)
- Marty, G., Raynaud, P., *Droit civil*, Tome II, *Les Obligations*, Sirey, Paris 1962.
- Massol, H., *De l'obligation naturelle en droit romain et en droit français*, Paris 1958.
- Милошевић, Љ., *Облигационо право*, Научна књига, Београд 1966. (Milošević, Lj., *Obligaciono pravo*, Naučna knjiga, Beograd 1966)
- Милошевић, М., *Римско право*, Номос, Београд 2005. (Milošević, M., *Rimsko pravo*, Nomos, Beograd 2005)
- Мојовић, Н., *Римско право*, књига I, *Историја римског права*, Правни факултет Бања Лука 2008. (Moјović, N., *Rimsko pravo*, књига I, *Istorija rimskog prava*, Pravni fakultet Banja Luka 2008)
- Мораит, Б., *Облигационо право*, Комесграфика, Бања Лука 2010. (Morait, B., *Obligaciono pravo*, Komesgrafika, Banja Luka 2010)
- Павловић, Ђ., *О обвезностима и уговорима уопште*, Београд 1869. (Pavlović, Đ., *O obveznostima i ugovorima uopšte*, Beograd 1869)
- Перовић, С., *Забрањени уговори*, Београд 1975. (Perović, S., *Zabranjeni ugovori*, Beograd 1975)

- Перовић С., Стојановић Д. (ред.), *Коментар Закона о облигационим односима* књига I, Правни факултет, Крагујевац 1980. (Perović S., Stojanović D. (red.), *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, knjiga I, Pravni fakultet, Kragujevac 1980)
- Перовић, С., *Облигационо право*, Службени лист Југославије, Београд 1986. (Perović, S., *Obligaciono pravo*, Službeni list Jugoslavije, Beograd 1986)
- Planiol, M., Ripert, G., *Traité élémentaire de droit civil*, Tome II, Librairie générale de droit, Paris 1931.
- Радишић, Ј., *Облигационо право*, Номос, Београд 2004. (Radišić, J., *Obligaciono pravo*, Nomos, Beograd 2004)
- Ripert, G., *La règle morale dans les obligations civiles*, Paris 1949.
- Ромас, А., *Римско право*, Загреб 2007. (Romac, A., *Rimsko pravo*, Zagreb 2007)
- Ромас, А., *Рјечник римског права*, Загреб 1983.
- Saiget, J., *Le contrat immoral*, Paris 1939.
- Simon, A., *L'ordre public en droit privé*, Rennes 1941.
- Станојевић, О., *Римско право*, Правни факултет у Београду, Београд 1997. (Stanojević, O., *Rimsko pravo*, Pravni fakultet u Beogradu, Beograd 1997)
- Станојевић, О., „Садржина и предмет облигационог односа“, *Анали Правног факултета у Београду* 5–6/1971. (Stanojević, O., „Sadržina i predmet obligacionog odnosa“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* 5–6/1971)
- Стојановић, Д., „Слобода уговарања и јавни поредак“, *Архив за правне и друштвене науке*, 1968. (Stojanović, D., „Sloboda ugovaranja i javni poredak“, *Arhiv za pravne i društvene nauke*, 1968)
- Стојчевић, Д., *Римско приватно право*, Савремена адиминистрација, Београд 1985. (Stojčević, D., *Rimsko privatno pravo*, Savremena administracija, Beograd 1985)
- Terré, F., Simler, P., Lequette Y., *Droit civil, Les obligations*, Dalloz, Paris 2002.
- Хибер, Д., „Промена повериоца или новација и застарелост“, *Анали Правног факултета у Београду* 2/2013. (Hiber, D., „Promena poverioca ili novacija i zastarelost“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* 2/2013)
- Weill, A., *Droit civil, Les Obligations*, Dalloz, Paris 1971.

Marko Perović, LL.M.

Lecturer

University of Belgrade, Faculty of Law

NOVATION AS A METHOD OF TERMINATION OF OBLIGATIONS

Summary

The paper presents an analysis of the issue of novation in contract law. Novation is a contract between the creditor and debtor in order to replace its existing obligation with a new one. Unlike the other methods of termination of obligations (e.g. fulfillment, compensation, remission of debt), novation extinguishes existing contractual relationship between the creditor and the debtor, so that among them arise a new contractual relationship, which in relation to the previous one, differs on the case or legal basis.

In most of the modern codifications of civil law, novation obtained a particular use in relation to the classical Roman law, which included a change of persons in obligations. In Serbian law, novation also has took the particular use and it takes an important place among many other termination methods of obligations. The analysis made in this paper, focused to the theoretical arguments and practical significance of the novation, brings the author to the conclusions and recommendations relevant to the novation in the theory and practices of contract law.

Key words: *Obligation. – Novation. – Subject. – Legal basis. – Animus novandi.*

Article history:

Received: 3. 3. 2017.

Accepted: 4. 9. 2017.